

ASPECTUL VERBAL SLOVAC DIN PERSPECTIVĂ DIDACTICĂ

Marilena Felicia LUȚĂ (ȚIPRIGAN)

One of the specific features of the Slovak verb represents the strictly aspectual prefixes, by means of which new grammatical forms are made up within one and the same meaning of one and the same lexeme unlike other Slovak verbal prefixes creating different lexemes. It actually outlines the essential difference between the verbal aspect and the verbal action mode.

Teaching the Slovak verb to Romanian students is a challenge because of the Slovak verbal aspect, a grammatical category specific of the Slavic languages, reproduced by suffixes (imperfective verbs) and by prefixes and suffixes (perfective verbs), which shows the way the verbal action is perceived by the speaker. Since the Romanian students do not have the necessary linguistic intuition, there should be a special teaching approach involving not only the formal criteria for identifying the verbal aspect, but also a good understanding of the grammatical and semantic characteristics specific of this grammatical category.

Cuvinte cheie: verbal aspect, verbal action mode, didactic approach, semantics of Slovak verbal prefixes

Predarea aspectului verbal slovac este, cu siguranță, o provocare, mai ales atunci când ne situăm într-o abordare didactică, bazată pe principiul comunicativ. Acest fapt se datorează unor factori obiectivi:

1. În primul rând, ne adresăm studenților români, vorbitori ai unei limbi diferite d.p.d.v. genetic, cărora le lipsesc instrumentele lingvistice specifice inconștientului lingvistic de tip slav, ceea ce ne obligă la o atitudine compensatorie, prin care încercăm să suplinim lipsa intuiției lingvistice cu explicații exhaustive, clare, bine exemplificate în contexte comunicative diferite.

2. În al doilea rând, gramaticienii slovaci utilizează un aparat lingvistic diferit, stabilesc clasificări și puncte de vedere diferite de cele existente în tradiția lingvistică românească, ceea ce, uneori, naște în rândul studenților sentimentul că slovacă este o limbă extrem de dificilă, plină de „anomalii lingvistice“ și excepții.

3. În al treilea rând, prea puține eforturi au fost depuse în domeniul predării limbii slovace studenților străini. Sunt încurajate studiile de lingvistică, iar problemele

de ordin didactic rămân în umbră. Singurul curs modern de limbă slovacă pentru străini rămâne E-Slovak, conceput de membrii Catedrei de Limba slovacă pentru străini a Facultății de Filologie a Universității „Comenius“ din Bratislava. Este vorba de un curs de slovacă on-line cu dialoguri, exerciții interactive, explicații gramaticale de bază, curs care surprinde diverse aspecte specifice vieții din Slovacia, prezentate într-un limbaj viu, atractiv, variat și cu mult umor.

În aceste condiții, predarea aspectului verbal slovac studenților români presupune o strategie didactică aparte, care implică: însușirea criteriilor formale de identificare și diferențiere a perechilor aspectuale, o bună înțelegere a mecanismului de funcționare a aspectului verbal, însușirea caracteristicilor gramaticale și semantice ale aspectului verbal și, nu în ultimul rând, abordarea acestei categorii gramaticale de la funcție la sens.

În ceea ce privește partea teoretică referitoare la aspectul verbal, considerăm că, din punct de vedere didactic, este mult mai util să se renunțe la explicațiile complexe, academice, la clasificările complicate și dificil de reținut, care nu fac decât să adâncească barierele lingvistice, să inhibe și să genereze, de la bun început, premisele unui eșec inerent. Aspectul verbal slovac reprezintă o realitate lingvistică inedită pentru studenții români. Aceștia vor remarca, încă de la primele cursuri de inițiere, că anumite verbe slovace apar, în contexte diferite, cu forme diferite, dar sensuri relativ asemănătoare sau neașteptate. Știind că le lipsește intuiția lingvistică necesară, vom evita să predăm sistematic această chestiune gramaticală și ne vom limita la semnalarea specificității aspectului verbal, categorie gramaticală specifică limbilor slave, care arată modul în care este percepută acțiunea, caracterizează toate verbele slovace, inclusiv verbele ce exprimă diferite etape ale acțiunii verbale și care se manifestă, de obicei, ca opoziție aspectuală binară, fondată pe (in)existența semnelor: „acțiune privită ca un tot unitar”, „acțiune încheiată”, „soldată cu un rezultat”. Astfel, verbele imperfective redau o acțiune fragmentară, durativă, actuală și pot genera toate formele temporale în timp ce verbele perfective exprimă o acțiune unitară, momentană, încheiată, materializată printr-un rezultat și sunt defective de prezent. Mai concret, aspectul imperfectiv descrie acțiunea-film, etapizată, în care locutorul, aflat în miezul evenimentelor, are o perspectivă limitată asupra a ceea ce se întâmplă, trăind, împreună cu personajele, fiecare episod în parte, și așteptând cu sufletul la gură deznodământul, iar aspectul perfectiv redă acțiunea-fotografie, privită din exterior ca un întreg omogen, ca și cum ne-am afla în fața unei fotografii ce surprinde un moment unic, despre care știm tot ce poate ști, tot ceea ce fotografii a reușit să surprindă în chenarul camerei. În cazul perfectivelor, știm întreaga poveste de la bun început. În cazul imperfectivelor, trăim noi înșine povestea în derularea sa. Cu cât reușim să-i ajutăm pe studenți să „vizualizeze” aspectul verbal în diverse contexte comunicative tipice, cu atât mai ușor le va fi să utilizeze corect această categorie gramaticală. Ca punct de sprijin, putem alege unul din puținele exemple similare din limba română de tipul: *a dormi – a adormi* sau lexeme

dialectale de tipul: *a mânca – a domânca*.

Din fericire, majoritatea lingviștilor slovaci nu punctează diferența dintre aspectul verbal, categorie strict gramaticală, redată prin sufixe (verbele imperfective), respectiv, prin prefixe și sufixe (verbele perfective) și modul acțiunii verbale, categorie lexico-gramaticală, indisolubil legată de derivare. Considerăm că, din punct de vedere didactic, este recomandabil să adoptăm, la rândul nostru, aceeași poziție, fără a sublinia diferența dintre aspectul verbal și modul acțiunii verbale. Eventual, atunci când vorbim de prefixele strict aspectuale, putem arăta că, în cazul acestor prefixe, derivarea se soldează cu crearea unei noi forme gramaticale în cadrul unuia și aceluiași sens al aceluiași lexem spre distincție de celelalte prefixe verbale, care generează lexeme diferite, fără a crea perechi aspectuale și fără a cuprinde întreaga paradigmă a verbului.

Încercările de definire a aspectului verbal devin relevante din punct de vedere pragmatic abia după ce studenții vor fi reușit să distingă, formal, verbele perfective și imperfective. Suntem de acord cu M. Sokolová care consideră că, pentru neslavi, criteriile apartenenței aspectuale devin utile abia „după identificarea formei aspectuale”¹. Deci, asimilarea aspectului verbal presupune, înainte de toate, capacitatea de a recunoaște și de a distinge verbele perfective de cele imperfective. Pentru studenții români, aceasta ar putea constitui o dificultate insurmontabilă. Soluțiile didactice care se impun sunt limitate.

Structura morfologică a verbelor slovace contribuie la recunoașterea, din punct de vedere formal, a aspectului verbal, lucru deosebit de util în predarea și învățarea limbii slovace. Pe de altă parte, însă, apar și numeroase excepții, astfel încât anumite verbe perfective și imperfective revendică aceeași structură morfologică și, în acest caz, criteriul formal devine irelevant. De pildă, imperfectivele pot avea următoarea structură morfologică:

– rădăcină+morfem tematic+morfem gramatical: *pís-a-t', čít-a-t'* etc. Printre excepții, se numără perfectivele simple de tipul: *bozkat'* (a săruta), *dat'* (a da), *hodit'* (a arunca), *chopit' sa* (a se apuca de), *chytit'* (a prinde), *kúpit'* (a cumpăra), *nechat'* (a lăsa), *pustit'* (a da drumul, a lăsa să intre, a permite, a pune în funcțiune, a ieși), *raniť* (a răni), *rieť* (a spune), *skočit'* (a sări), *slúbit'* (a promite), *stat' sa* (a deveni), *strelit'* (a împușca), *vrátit'* (a întoarce), *skúsit'* (a încerca), *určit'* (a determina), *získat'* (a obține);

– prefix+rădăcină+sufix+morfem tematic+morfem gramatical: *pri-zn-áv-a-t'* (a recunoaște), *do-sah-ov-a-t'* (a atinge, a dobândi). Printre excepții, se numără verbele formate de la imperfective prin derivare secundară cu prefixe: *na-dikt-ov-a-t'* (a dicta);

– rădăcină+sufix+morfem tematic+morfem gramatical. Din această categorie, fac parte verbele derivate de la adjective de tipul: *blednúť* (a păli), *bohatnúť* (a se îmbogăți), *hlúpnúť* (a se prosti), *hluchnúť* (a surzi), *hustnúť* (a se îndesa), *chladnúť* (a răci), *chudnúť* (a slăbi), *krehnúť* (a deveni fragil), *mladnúť* (a întineri), *slabnúť* (a slăbi),

¹ Mária Sokolová, *Morfematically pohľad na slovenský vid v slovenčine ako cudzom jazyku*, în vol. *Slovenčina ako cudzí jazyk*, redactor J. Pekarovičová, Bratislava, Stimul-Metodické centrum Studia Academica Slovaca, 2002, p. 75-87.

sladnúť (a îndulci), *slepnúť* (a orbi), *starnúť* (a îmbătrâni), *tlstnúť* (a se îngrășa), *tvrdnúť* (a se întări), *vlnnúť* (a se umezi), *žltnúť* (a se îngălbeni), verbele care exprimă procese de tipul: *dochnúť* (a pieri), *hasnúť* (a stinge), *kysnúť* (a dospi), *mrznúť* (a îngheța), *padnúť* (a cădea), *puchnúť* (a se umfla), *vädnúť* (a se ofili), *vládnúť* (a stăpâni), *viaznuť* (a lega) sau au o conjugare atipică: *hynúť* (a pieri, a dispărea), *klenúť sa* (a se curba), *plynúť* (a se scurge), *vanúť* (a adia). Excepție fac verbele semelfactive de tipul *bodnúť* (a străpunge, a înțepa).

Cu alte cuvinte, dat fiind faptul că structura morfologică a imperfectivelor coincide, în unele cazuri, cu structura morfologică a perfectivelor, acest criteriu formal de identificare a aspectului verbal nu presupune și utilizarea corectă a acestei categorii gramaticale, deoarece lipsește intuiția lingvistică referitoare la aspectul verbal, ceea ce va naște mereu exprimări defectuoase din punct de vedere gramatical. În plus, aceasta contribuie la diminuarea cursivității în exprimare și, în consecință, la amplificarea barierelor în comunicare. De aceea, la început, ne vom concentra asupra celor mai frecvente perechi aspectuale și vom crea, astfel, verbe-„fetiș” reprezentând, din punct de vedere formal, aspectul imperfectiv și perfectiv. Vom selecta verbe de tipul *zachraňovať* (a salva) și *zhasnúť* (a stinge). Prin aceasta, urmărim să construim, artificial, premisele intuiției aspectuale. Totuși, sufixul de perfectivare *-núť/-nu-*¹ caracterizează nu doar verbele perfective provenind din interjecții, de ex.: *buchnúť* (a trânti, a izbi, a lovi), *štrngnúť* (a zăngăni, a clincăni, a ciocni paharele), *brnknúť* (a cânta, a zdrăngăni la un instrument muzical), *kvacnúť* (a clănțăni, a composta) și verbele ce exprimă acțiuni momentane, de ex.: *bodnúť* (a străpunge, a înțepa, fig. a da gata), *kopnúť* (a lovi cu piciorul, a azvârli), *seknúť* (a toca, a tăia, a vorbi incoerent). Același sufix poate caracteriza, la fel de bine, și imperfectivele derivate de la adjective: *bohatnúť* (a se îmbogăți), *mladnúť* (a întineri), *starnúť* (a îmbătrâni), *chudnúť* (a slăbi), *žltnúť* (a se îngălbeni), *tvrdnúť* (a se întări), *blednúť* (a păli). În acest caz, sufixul exprimă schimbarea stării, fiind sinonim cu sufixul *-ie-* din *červeniet'* (a se roși, a se înroși), *tmaviet'* (a se întuneca). Deci, nici crearea verbelor-„fetiș” nu constituie o soluție sigură de recunoaștere a aspectului verbal, atâta timp cât același sufix poate caracteriza și verbele perfective, și pe cele imperfective.

În plus, în limba slovacă, există și perechi aspectuale supletive: *brať-vziať* (a lua), *klásť-položiť* (a pune), *robiť-spraviť* (a face), *hovoriť-povedať* (a vorbi, a spune), *báť sa-zľaknúť sa* (a-i fi frică, a se speria), *predchádzať-predísť* (a depăși, a o lua înaintea cuiva, a preîntâmpina, a preveni, a preceda). În cadrul acestor perechi aspectuale, prima formă este imperfectivă, a doua formă este perfectivă.

Verbele slovace se formează prin: derivarea cu prefixe, derivarea cu sufixe, desuffixare (*všimnúť - všímať si*) și deprefixare (*poniklovať - niklovať*), dar și prin transflexie aspectuală, altfel spus prin conversie². În lingvistica slovacă, termenul

¹ L. Dvonč și col., *Morfológia slovenského jazyka*, Bratislava, SAV, 1966, p. 415.

² Miroslava Sokolová, *Teoretické zásady morfológického spracovania slovenčiny slovenčiny*, în vol. *Morfematický slovník slovenčiny*, Prešov, Slovacontact, 1999, p. 9-53.

„transflexie gramaticală” se folosește tocmai pentru a desemna procesul de redare a imperfectivului fără ajutorul sufixelor, ci prin simpla modificare a tipului de conjugare după modelul *chytat'*: *vrátit'* → *vracat'*, *umriet'* → *umierat'*, *pomôct'* → *pomáhat'*, *vyrobit'* → *vyrábat'*. În limba slovacă, imperfectivele nu se formează niciodată cu ajutorul prefixelor, ci doar prin derivarea cu sufixe, dar perfectivele sunt redade, dimpotrivă, cu ajutorul prefixelor și numai izolat cu ajutorul sufixului *-núť/-núť'* care, de altfel, este omonim cu sufixul ingresiv ce exprimă modificarea unei stări. Pornind de la această caracteristică, vom genera un nou artificiu didactic menit să contribuie la identificarea corectă a aspectului verbal. Totuși, există numeroase verbe perfective care nu sunt derivate (*dat'*, *stat' sa*, *kúpit'*, *vrátit'*, *hodit'*, *začat'*), iar în acest caz absența sau prezența prefixelor verbale încetează a fi criteriu de deosebire a perfectivelor de imperfective. Pentru aceasta, este suficient să comparăm verbul imperfectiv *mat'* și verbul perfectiv *dat'*, verbul imperfectiv *hynút'* și perfectivul *minút'*, imperfectivul *chválit'* și perfectivul *skočit'*, imperfectivul *kradnúť'* și perfectivul *sadnúť'*. Formal, aceste verbe sunt apropiate având sufixe identice, însă ele aparțin fie perfectivului, fie imperfectivului¹.

Un alt indiciu formal al aspectului perfectiv este radicalul lung în opoziție cu verbele imperfective derivate de la cele perfective, unde radicalul apare ca fiind scurt: *kúpit'*, *slúbit'*, *zachránit'* cf. *kupovat'*, *slubovat'*, *zachraňovat'*. Totuși, nici acest criteriu nu este valabil pentru toate verbele, deoarece există și verbe imperfective al căror radical conține o vocală lungă sau un diftong, de exemplu: *prelietat'*, *presviedčat'*.

În plan gramatical, o curiozitate specifică verbului slovac constă în faptul că există anumite verbe care formează viitorul în două moduri: cu ajutorul formelor prefixate simple, identice cu forma prezentului, ca și verbele perfective, dar și cu ajutorul formelor compuse, ca și verbele imperfective. Din această grupă fac parte verbele de mișcare: *bežat'* (a alerga) cu formele de viitor *budem bežat'* și *pobežim*, *cestovat'* (a călători) cu formele de viitor *budem cestovat'* și *pocestujem*, *hnať'* (a alunga) cu formele de viitor *budem hnať'* și *poženiem*, *letieť'* (a zbura) cu formele de viitor *budem letieť'* și *poletím*, *niešť'* (a duce) cu formele de viitor *budem niešť'* și *ponesiem*. În cazul acestor verbe, prefixul nu modifică aspectul verbal.

Interesante sunt verbele *íst'* (a merge) și *chodit'* (a frecventa), ambele imperfective, dar cu un regim morfologic diferit. Astfel, în cazul verbului *íst'*, forma de viitor este cea specifică verbelor de mișcare (*pôjdem*), însă și forma neprefixată de prezent are sens de viitor, ca și cum ar fi vorba de un perfectiv, de exemplu: *Zajtra idem do školy*. (Mâine mă duc la școală.). Pe de altă parte, în cazul verbului *chodit'*, singura formă de viitor posibilă este cea descriptivă, formată cu ajutorul auxiliarului *a fi*. Prin urmare, deși ambele verbe, *íst'* și *chodit'*, sunt imperfective, din punct de vedere morfologic, în anumite contexte, primul se comportă ca un verb perfectiv în timp ce *chodit'* funcționează ca un imperfectiv autentic și redă o acțiune obișnuită, cu caracter regulat, fiind deseori însoțit de adverbe (cf. frecventativul *chodievat'*, utilizat, de obicei,

¹ Dvonč, *op.cit.*, p. 413.

la trecut pentru a reda o acțiune cu sincope, neregulată, ce nu reclamă utilizarea unor adverbe de timp).

Revenind la specificitatea morfologică a aspectului verbal slovac, trebuie menționate așa-zisele *imperfectiva tantum*. Este vorba de verbul copulativ *byť* (a fi), de verbele modale *chciet'* (a dori), *musiet'* (a trebui), *môct'* (putea), *mat'* (a avea), *smiet'* (a avea voie, a putea), de verbele cvasimodale *potrebovat'* (a avea nevoie), *patriť sa* (a se cuveni), *hodit' sa* (a se potrivi), *svedčit' sa* (a se cuveni), dar și de anumite verbe prefixate, în cadrul cărora procedeul de derivare nu se mai resimte ca atare: *nabádat'* (a îndemna, a încuraja), *zeliečat' sa* (a linguși), *okúňat' sa* (a se codi), *správat' sa* (a se purta), *ponáhľat' sa* (a se grăbi), *predvídat'* (a prevedea). *Imperfectiva tantum* reprezintă și verbele procesuale *pršať* (a ploua), *snežit'* (a ninge), *mrznúť* (a îngheța), *svitať* (a străluci), verbele frecventative *mávať* (a avea mereu), *patrievat'* (a aparține mereu), *chodievat'* (a frecventa), *myslievat'* (a se gândi mereu), verbele determinative și nedeterminative de tipul *ist'-chodit'* (a merge, a frecventa).

Perfectiva tantum reprezintă verbele distributive *poodnášať* (a tot duce), *poroznášať* (a tot împărți), *ponavštevovať* (a tot vizita), *povyhrávať* (a tot câștiga), *pochodit'* (a tot merge), verbele care exprimă o fază din desfășurarea unei acțiuni cum ar fi: *rozosmiať sa* (a râde cu gura până la urechi), *rozplakať sa* (a plânge cu foc), *zaštekať* (a lătra ca un nebun), *vzplanúť* (a se aprinde, a lua foc, a se înflăcăra), *docestovať* (a ajunge într-un loc), *dočkať sa* (a aștepta cu nerăbdare), *dodýchať* (a respira în voie), semelfactivele care exprimă o acțiune unică cum ar fi: *zjajknúť* (a scoate un oftat), *udriet'* (a lovi), *seknúť* (a reteza), verbele de intensitate *zaplávať si* (a înota în voie), *posediet' si* (a sta în voie), *nasediet' sa* (a sta mult și bine) și altele.

În limba slovacă, există și verbe care, având aceeași formă, sunt biaspectuale. Este vorba de verbele împrumutate din alte limbi, care se termină în *-ovat'*, *-izovat'*: *argumentovať* (a argumenta), *aplikovať* (a aplica), *informovať* (a informa), *organizovať* (a organiza), *exponovať* (a expune), dar și de verbe autohtone de tipul: *darovať* (a dărui), *venovať* (a dedica), *vidiet'* (a vedea), *odpovedať* (a răspunde), *pomstít' sa* (a se răzbuna), *počuť* (a auzi), *poznať* (a cunoaște), *obetovať* (a sacrifica). Verbelor împrumutate care se termină în *-ovat'* le corespund, de obicei, forme perfective prefixate cu prefixul *s-*, *z-* sau *vy-*: *konštatovať-skonštatovať* (a constata), *organizovať-zorganizovať* (a organiza), *degenerovať-zdegenerovať* (a degenera), *dezinfikovať-vydezinfikovať* (a dezinfecța).

În ceea ce privește verbele biaspectuale autohtone, deși au aceeași formă, sensul acestora, perfectiv sau imperfectiv, se deduce ușor din context:

1. *Venujem Ti básne, ak sa budem citit' inšpirovaný.* (Îți voi dedica poezii dacă voi avea inspirație.)
2. *Venujem Ti stále básne, ved' sa cítim inšpirovaný.* (Mereu îți dedic poezii, căci am inspirație.)

În primul caz, verbul *venovat'* (a dedica) este perfectiv, în al doilea caz-imperfectiv.

O altă trăsătură importantă a verbului slovac o reprezintă legătura semantică indisolubilă dintre prepoziții și unele prefixe modificatoare. Silvia-Niță Armaș¹ le privește dintr-o perspectivă diacronică și afirmă că toate aceste prefixe au avut, inițial, un sens lexical propriu, exprimând modul, locul, timpul, sens pe care l-au pierdut, unele dintre ele fiind folosite, în prezent, doar ca instrumente lexico-gramaticale, cu ajutorul cărora se formează verbele perfective.

Această legătură este încă transparentă în semantica unor verbe prefixate, unde se resimt sensurile specifice originare (mod, timp și loc) din exemplele: *odíst'* (a pleca, a se duce), *vojsť* (a intra, a încăpea), *približit' sa* (a se apropia), *zaspievat'* (a intona, a cânta puțin), *prejsť* (a trece, a traversa, a călca), *zniest'* (a aduna, a strânge, a da jos, a oua), *rozíst' sa* (a pleca în toate direcțiile, a se răspândi, a se dispersa, a se risipi, a se despărți), *obsypat'* (a presăra, a cerne, a copleși), *nadskočit'* (a sări), *podpísat'* (a semna, a iscăli), *predíst'* (a depăși, a o lua înaintea cuiva, a preîntâmpina, a preveni, a preceda). În unele cazuri, însă, prefixele se desemantizează, se îndepărtează de sensul prepoziției de la care s-au format și devin, astfel, simple instrumente gramaticale, de exemplu: *blížít' sa cf. približit' sa* (a se apropia). În predarea aspectului verbal slovac, încercăm să generăm artificial, prin exerciții-reprezentative, o logică lingvistică care să-i ajute pe studenți să intuiască sensurile unor verbe nemaiîntâlnite până atunci pornind de la semantica transparentă a unor prefixe verbale.

În plan semantic, remarcăm, însă, multiplele sensuri asociate prefixelor verbale slovace, clasificate în funcție de cele trei subcategorii funcțional-semantice: loc, mod, timp. Verbele slovace prefixate, care prefigurează variate moduri ale acțiunii verbale, nasc tensiune semantică datorită sensurilor omonimice și polisemice, concretizate în diverse contexte comunicative. Prin urmare, nici buna cunoaștere a semanticii prefixelor verbale slovace nu asigură utilizarea lor corectă în orice tip de discurs, în orice context. Soluția este, mai degrabă, una ipotetică: conceperea unor situații comunicative care să evidențieze toate sensurile posibile ale fiecărui verb prefixat și „altoirea“ intuiției lingvistice tipic românești pe modelul slav.

Conjugarea verbelor slovace poate constitui o problemă majoră în utilizarea lor corectă și adecvată de către studenții români. Spre distincție de limba română, unde verbele aderă la cele patru conjugări conform morfemului gramatical infinitival și unde, la timpul prezent, la nivelul desinențelor, se înregistrează o bogată omonimie, în slovacă, tipul de conjugare este în strânsă legătură cu morfemul tematic pentru prezent, evidențiindu-se paisprezece conjugări sau modele paradigmatică de conjugare: *chytat'*, *rozumiet'*, *niest'*, *hynút'*, *triet'*, *brat'*, *česat'*, *žat'*, *chudnút'*, *žut'*, *pracovat'*, *robit'*, *vidiet'*,

¹ Silvia Niță-Armaș, *Súčasný slovenský jazyk (Hlaskoslovie a morfológia)*, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1971, p. 197.

kričat'. Fiecărui model paradigmatic îi corespund morfeme tematice specifice atât pentru prezent, cât și pentru infinitiv.

O prezentare exhaustivă, seacă a acestor modele paradigmatic ar inhiba orice subiect al cărui limbă maternă operează cu modele complet diferite și căruia îi lipsește, în faza de inițiere, intuiția lingvistică necesară. Prin urmare, ca și în cazul aspectului verbal, vom încerca să construim în mod artificial premisele necesare creării unei astfel de intuiții flexionare. Ca exponente ale acestor modele paradigmatic, vom selecta nu neapărat verbele propuse de lingviștii slovaci, ci verbe uzuale, neologice pe cât posibil, sau verbe al căror corp fonetic seamănă cu un cuvânt românesc sau conține mai multe vocale, iar aceasta din rațiuni de ordin psihologic; slovacă fiind singura limbă care admite înșiruire de cinci consoane, există riscul de a fi percepută drept o limbă extrem de dificilă nu numai din punct de vedere gramatical, ci și din punct de vedere fonetic, ceea ce ar putea adânci barierele psihologice.

De aceea, vom lucra mai ales cu verbe de tipul: *organizovat', pracovat', rozlišovat', informovat', abstrahovat', polemizovat', kúpit', píť, jest', čítat', musiet', mat', písat', stretnút', starnút', prechádzat' sa* etc., aparținând unor modele paradigmatic diferite și fiind utilizate la diferite moduri și timpuri. Studenții vor fi încurajați ca, pornind de la aceste exemple, să constate singuri care sunt desinențele specifice fiecărui timp și mod în parte, să găsească și alte verbe similare, eventual, să „inventeze” singuri posibile lexeme pornind de la verbe românești, de ex.: *konštatovat', masírovat', adaptovat', adoptovat', korigovat', macerovat', neutralizovat', propagovat', politizovat', prosperovat', publikovat'* etc.

Este foarte important să rămânem empatici cu studenții și să-i provocăm să-și construiască singuri intuiția flexionară necesară, îndemnându-i ca, pornind de la contexte diferite și de la modele paradigmatic diferite, să ajungă să clasifice corect și acele verbe necunoscute lor sau verbele cu un complex sonor dificil de pronunțat. Toate nivelurile limbii își dau mâna solidare într-o abordare didactică. Și, astfel, se impune de la sine principiul comunicativ, căci profesorul încetează a reproduce simple reguli de gramatică și scheme de memorare, făcând loc creativității, variației, fanteziei chiar cu riscul de a stimula și apariția erorilor în conjugare. Până la urmă, eroarea nu poate fi decât un nou pretext pentru a pune în contrast două modele paradigmatic aparent similare, care, confundate, pot produce enunțuri greu inteligibile. Așadar, eroarea nu trebuie să fie motiv de penalizare și, deci, de inhibare a studentului, ci o nouă provocare didactică, un nou prilej de analiză împreună a „ciudățeniilor” lingvistice slovace.

Ca și în alte limbi, în slovacă, există și verbe cu o conjugare neregulată: *byť, jest', vediet', chciť, íst', stat' sa, stát'*. Verbele de tipul *hnať* pot fi problematice din punctul de vedere al conjugării, deoarece forma de infinitiv nu se reflectă nicicum în paradigma prezentului. Toate aceste verbe trebuie memorate ca atare și plasate mereu în testele scrise sau în jocurile didactice.

În anul 2007, din dorința de a-mi valorifica experiența de profesor de limbă

slovacă și profitând de bursa obținută în Bratislava, am conceput un proiect menit să conducă la soluții concrete în ceea ce privește predarea aspectului verbal studenților români. Bazându-ne pe principiul comunicativ, asociat metodelor moderne de predare a limbilor străine și având în vedere că slovacă reprezintă un sistem lingvistic diferit de limba română, unde nu există categoria aspectului verbal așa cum se manifestă ea în limbile slave, am procedat la câteva studii de caz, repartizate în două etape, respondenții noștri fiind studenții din anii I și III ai secției de slovacă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București și cei ai Facultății de Filologie ai Universității „Comenius” din Bratislava. Într-o primă etapă, am lansat interviuri pe diverse teme, fără ca respondenții noștri să fie anunțați că fac obiectul unui studiu de cercetare, iar aceasta tocmai pentru a surprinde competențele lor comunicative în mod spontan, neelaborat. Într-o etapă secundă, am conceput un test de limbă, care consta într-o serie de exerciții ce vizau în special verbul. Pornind de la greșelile constatate și sistematizate și clasificate, am generat soluții didactice simple, practice, repartizate pe nivelurile limbii – fonetic, morfologic, sintactic, lexico-semantic, stilistic. Desigur, exercițiile propuse constituie punctul de plecare pentru o abordare didactică comunicativ-pragmatică. Pentru o eficiență asimilare a aspectului verbal slovac, este de dorit multiplicarea acestor tipuri de exerciții, urmate de teste de verificare și acompaniate în permanență de un stil didactic dinamic, menit să încurajeze, să impulsioneze, să stimuleze și nu să amendeze, să inhibe, să penalizeze orice eroare.

Cu siguranță, însușirea aspectului verbal rămâne problematică pentru studenții români. Trebuie luate în considerare, pe de o parte, criteriile paradigmatică¹:

1. sensul actual al formelor de prezent ale verbelor imperfective vs. sensul de viitor al formelor de prezent ale verbelor perfective;
2. existența viitorului compus în cadrul verbelor imperfective vs. inexistența acestuia în cadrul verbelor perfective;
3. formele de participiu prezent activ ale verbelor imperfective vs. formele de participiu trecut activ ale verbelor perfective)

și, pe de altă parte, criteriile sintactice, cum ar fi: capacitatea verbelor imperfective de a se combina cu verbe ce exprimă diferite faze ale acțiunii, relevanța întrebării *Ce faci?* în cazul verbelor imperfective și irelevanța acesteia în cazul celor perfective.

Asimilarea unei limbi slave atât de dificilă cum este slovacă presupune utilizarea mijloacelor didactice auxiliare, accesul permanent la cursul interactiv de slovacă E-Slovak, singurul curs modern de limbă slovacă pentru străini și, înainte de toate, un spațiu optim în care să se desfășoare activitatea instructiv-educativă. Or, în prezent, cabinetul de slovacă este, practic, inutilizabil; nu există suficiente locuri în bănci pentru toți studenții secției de slovacă, astfel încât migrăm către alte cabinete, deși toate dicționarele, cursurile, cărțile necesare se află în cabinetul nostru. Slovacia a aderat

¹ Dvonč, *op.cit.*, p. 422.

la Uniunea Europeană încă din 2004, iar slovacă a dobândit statutul unei limbi europene, ca și engleza, franceza sau italiana. Și, totuși, nu putem spune că beneficiem de aceleași condiții ca alte secții mari, unde se predau limbi europene. Avem convingerea că, dacă fiecare dintre noi va încerca să depășească aceste limitări căutând soluții pentru modernizarea și eficientizarea procesului instructiv-educativ, vom duce mai departe buna tradiție de predare a limbilor slave, pregătind adevărați profesioniști.